

Ефективність використання матеріально-технічної бази підприємства

Биба В.В.

кандидат технічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка

Махічева П.В.

студентка
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка

Стаття присвячена питанню ефективного використання матеріально-технічної бази підприємства. Дослідження полягає у формуванні та обґрунтуванні цілей, пошуку алгоритму визначення ефективності використання матеріально-технічної бази підприємства. Результатом дослідження є низка пропозицій та заходів, які можуть вплинути на підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази підприємства.

Ключові слова: ефективність діяльності підприємства, матеріально-технічні ресурси, виробничі фонди, матеріально-технічна база, стратегія підприємства.

Биба В.В., Махичева П.В. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ БАЗЫ ПРЕДПРИЯТИЯ

Статья посвящена вопросу эффективного использования материально-технической базы предприятия. Исследования заключаются в формировании и обосновании целей, поиска алгоритма определения эффективности использования материально-технической базы предприятия. Результатом исследования есть ряд мер и предложений, которые могут повлиять на повышение эффективности использования материально-технической базы предприятия.

Ключевые слова: эффективность деятельности предприятия, материально-технические ресурсы, производственные фонды, материально-техническая база, стратегия предприятия.

Byba V.V., Makhicheva P.V. EFFICIENCY OF USE OF MATERIAL AND TECHNICAL BASE OF THE ENTERPRISE

The article deals with the issue of efficient use of material and technical base of the enterprise. The study is to establish and justification goals, searching algorithm for determining the efficiency material and technical base of the enterprise. The research has a number offers and measures which may affect the improve the efficiency of material and technical base of enterprises.

Keywords: efficiency of the company, material and technical resources, production funds, material and technical base, the strategy of the company.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У сучасних умовах важливою основою для забезпечення життєдіяльності та зростання ефективної діяльності національних товаровиробників є мобілізації усіх наявних резервів. Одним із методів, що може допомогти цьому, є раціональне використання наявних у підприємства ресурсів усіх видів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу поняття «матеріально-технічна база підприємства» досліджували такі вчені, як М. Афанасьєв, А. Гончаров, Е. Грицюк, А. Заїнчковський, А. Ляшенко, З. Манів, В. Осипов, І. Чаюн, Л. Шваб, І. Швець та інші.

Ефективність використання матеріально-технічної бази підприємства багато в чому

залежить від обраної підприємством стратегії та максимальному значенні показника фондодідачі порівняно з конкурентами [1]. Таким чином, матеріально-технічна база підприємств є складовою частиною всього господарства країни, яка визначає ефективність діяльності суб'єктів. Тому забезпечення необхідною кількістю матеріально-технічних ресурсів є першочерговим завданням кожного підприємства [2].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є пошук алгоритму визначення стану матеріально-технічної бази підприємства та пропозиції щодо підвищення її використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне виробництво являє собою

складний процес, що функціонує при постійному і своєчасному забезпеченні його засобами виробництва (сировиною, матеріалами, паливом, електро- та теплоенергією, машинами та обладнанням), необхідними для виготовлення продукції, наданні послуг або виконання інших робіт.

В умовах ринку важливе значення має закупівля найбільш економічних видів сировини й матеріалів, техніки, що заощаджує ресурси, забезпечення збереження матеріальних цінностей, залучення в обіг промислових відходів і вторинної сировини. Усі організаційні та технічні операції з придбання необхідних матеріально-технічних ресурсів становлять комерційну діяльність підприємства. Така діяльність враховує співвідношення між попитом і пропозицією, види й рівень ринкових цін, розміри націнок на послуги постачальницько-збутових організацій [3].

Проблемам і підходам щодо організації та ефективного використання матеріально-технічної бази (далі МТБ) присвячено багато праць вітчизняних вчених. Так, А. Заїнчковський розглядав основні виробничі фонди як матеріально-технічну базу підприємства [4]. Е. Грицюк та А. Ляшенко розглядають матеріально-технічну базу підприємства не як просту суму ресурсів чи речових елементів, що відрізняються за призначенням або технічним рівнем [5].

Матеріально-технічна база підприємства – сукупність засобів виробництва, що виступають у формі реальних активів та забезпечують ефективне функціонування всіх структурних підрозділів підприємства.

В умовах ринку важливе значення має закупівля найбільш економічних видів сировини й матеріалів, техніки, що заощаджує ресурси, забезпечення збереження матеріальних цінностей, залучення в обіг промислових відходів і вторинної сировини. Усі організаційні та технічні операції з придбання необхідних матеріально-технічних ресурсів і є комерційна діяльність підприємства [6].

Матеріально-технічні ресурси є складовою частиною обігових засобів підприємства.

Важливо розуміти, що матеріально-технічне забезпечення багато в чому визначає якість процесу перероблення входу системи в її вихід – готовий продукт. За низької якості входу системи неможливо отримати високу якість її виходу. З огляду на це, можна сформулювати основні цілі матеріально-технічного забезпечення виробництва:

– своєчасне забезпечення підрозділів підприємства необхідними видами ресурсів потрібної кількості та якості;

– поліпшення використання ресурсів, підвищення продуктивності праці, фондівіддачі, скорочення тривалості виробничих циклів виготовлення продукції, забезпечення ритмічності процесів, скорочення обігових коштів, повне використання вторинних ресурсів, підвищення ефективності інвестицій;

– аналіз організаційно-технічного рівня виробництва та якості продукції у конкурентів постачальника й підготовка пропозицій щодо підвищення конкурентоспроможності постачання матеріальних ресурсів або зміну постачальника конкретного виду ресурсу.

Основними складниками матеріально-технічної бази підприємства можна назвати сировину, матеріали, покупне технологічне обладнання і технологічне оснащення, нові транспортні засоби, вантажно-розвантажувальне обладнання, обчислювальна техніка та інше обладнання, покупні паливо, енергія, вода [7].

У сучасних умовах за різних впливів зовнішнього середовища на діяльність підприємства стратегічне планування МТЗ має передбачити заходи для забезпечення гнучкості та швидкої реакції на зміну умов МТЗ, визначити обсяги й напрями інвестицій на ці цілі.

Поточне планування передбачає забезпечення виробничої операційної діяльності всіма видами матеріальних ресурсів на плановий рік. Метою оперативного планування є координація руху матеріальних ресурсів між різними підрозділами підприємства, регулювання та контроль за запасами матеріалів [8].

Завдання визначення потреби в ресурсах та розрахунок кількості замовлень розв'язується значною мірою ще на стадії планування потреби ресурсів, яке має оптимізувати ритмічність постачання та мінімізацію складських запасів. Розрахунок потреби в закупівлі матеріалів здійснюється за формулою:

$$ПМ = VMp + ПМЗп + ПЗМк, \quad (1)$$

де ПМ – потреба в матеріалах;

VMp – витрати матеріалів у розрахунковому періоді;

ПЗМп – перехідний запас матеріалів на початок розрахункового періоду;

ПЗМк – перехідний запас матеріалів на кінець розрахункового періоду.

Економічне значення матеріально-технічного забезпечення підприємства полягає в тому, щоб забезпечити:

- визначення поточної й перспективної потреби підприємств та їх структурних підрозділів у матеріальних ресурсах;

- вивчення джерел забезпечення матеріальними ресурсами;

- пошук найбільш вигідних постачальників і укладення з ними договорів;

- організація доставки матеріальних ресурсів до місця споживання;

- вхідний контроль якості сировини та матеріалів;

- раціональне та економне використання матеріальних ресурсів;

- розробка шляхів поліпшення використання місцевої сировини й матеріалів, відходів виробництва;

- організація правильного зберігання матеріальних цінностей;

- оптимізація обсягів постачання матеріально-технічних ресурсів;

- розробка економічно обґрунтованих нормативів запасів, контроль за їхнім станом;

- запобігання утворенню понаднормативних і надмірних запасів цінностей та ін. [9].

Ефективність використання матеріально-технічної бази підприємства – визначення відношення отриманого результату до витрат, що забезпечили його отримання.

Метою розробки стратегії є самостійний вибір напрямів господарської діяльності, враховуючи умови зміни навколишнього середовища та досягнення цілей, що стоять перед ним [10].

Існують різні сучасні підходи до оцінювання ефективності використання матеріально-технічної бази, але для проведення більш детальної аналітичної оцінки ефективності використання матеріально-технічної бази можна виділити та використовувати певну систему показників, яку можна розділити на такі групи:

- 1) показники ефективності стану та відтворення матеріально-технічної бази;

- 2) показники ефективності використання матеріально-технічної бази (узагальнені показники та коефіцієнти використання устаткування та виробничих площ).

Як правило, вищенаведені показники розділяють на групи узагальнених показників, показників технічного стану та часткових показників.

До узагальнених показників слід віднести фондівіддачу, фондомісткість, фондоозброєність та рентабельність основних активів.

До показників технічного стану належать механоозброєність, матеріалівіддача, мате-

ріаломісткість, коефіцієнти технологічного оснащення виробництва, використання устаткування, екстенсивного завантаження виробництва.

До часткових показників ефективності використання матеріально-технічної бази підприємства необхідно віднести коефіцієнти інтегрального завантаження устаткування та коефіцієнт змінності робочого устаткування.

Аналіз цих показників необхідно здійснюється в такій послідовності:

- вивчення динаміки показників;

- визначення суми економії матеріалів унаслідок зниження матеріаломісткості або суми перевитрат у результаті підвищення матеріаломісткості;

- визначення впливу зміни ефективності використання матеріалів на обсяг продукції;

- визначення резерву підвищення ефективності використання матеріалів і резерву можливого збільшення обсягу продукції внаслідок більш ефективного використання матеріалів.

Мета аналізу ефективного використання матеріально-технічних ресурсів полягає в одержанні найбільш інформативних ключових параметрів, які дають об'єктивну й точну оцінку наявності в підприємства різних видів матеріальних ресурсів з огляду забезпечення його конкурентоспроможності, уможливають оцінку ефективності управлінських рішень щодо формування портфеля замовлень на матеріальні ресурси, виявлення резервів підвищення ефективності використання ресурсів, розробку заходів для їх мобілізації [11].

У зв'язку із тим, що основу матеріально-технічної бази підприємств складають обладнання та техніка, доцільно запропонувати низку заходів, що можуть підвищити її ефективність:

- ввести систему щомісячних профілактичних оглядів обладнання з метою виявлення несправностей та своєчасного їх усунення для забезпечення безперебійності технологічного циклу;

- ввести практику щотижневого контролю за станом виробничого обладнання;

- систематично проводити якісний ремонт обладнання для відновлення втрачених унаслідок фізичного зносу;

- проводити щорічне відновлення 10–12% морально застарілого обладнання для підвищення прогресивності матеріально-технічної бази.

Також доцільно створити на підприємстві маркетингову службу, головною функцією якої

буде дослідження ринку, тобто пошук нових замовників; впровадження режиму надзвичайної економії матеріальних ресурсів, в першу чергу, енергетичних, що запровадить систему більш ефективного використання ресурсів і приведе до зменшення постійних витрат.

Висновки з цього дослідження. Отже, оцінка ефективності матеріально-технічного забезпечення є важливою складовою сис-

теми МТЗ як такої. Недостатньо побудувати систему управління запасами підприємства, необхідно ще оцінити, наскільки ця система ефективна, і виявити найбільш слабкі її місця. Ефективне використання матеріально-технічної бази з мінімальними витратами на її утримання та обслуговування є основною стратегічною метою управління матеріально-технічної бази.

ЛІТЕРАТУРИ:

1. Мідляр А. Стратегія управління матеріально-технічною базою підприємства : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.03 / А. Мідляр. – К., 2011. – 192 с.
2. Васюта В. Підвищення ролі матеріально-технічної бази як фактор ефективного функціонування підприємства / В. Васюта, А. Кирпань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://rusnauka.com/39_VSN_2014/Economics/10_182500.doc.htm.
3. Карпій Т. Економіка, організація і планування промислового виробництва : [навч. посібник] / Т. Карпій, Л. Лазученкова. – Мінськ : Дизайн ПРО, 2001. – 282 с.
4. Теоретичні аспекти та методологічні передумови визначення ефективності виробництва / А. Заїнчковський // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. – 2010. – № 33. – С. 106–109.
5. Грицюк Э. Системно-ориентированное управление материальными затратами предприятия / Э. Грицюк, А. Ляшенко, Ю. Когут // Научный вестник Черновицкого торгово-экономического института. – Черновцы : ЧТЭИ КНТЭУ, 2014. – Вып. 2(54). – С. 144–151.
6. Галушка З. Стратегічний менеджмент : [навч.-метод. посібник] / З. Галушка, І. Комарницький. – Чернівці : Рута, 2006. – 248 с.
7. Герасименко А. Аналіз і контроль концентрації суб'єктів господарювання : [підручник] / А. Герасименко. – К. : Патерик, 2014. – 484 с.
8. Шарко М. Економіка підприємства : [навч. посібник] / М. Шарко. – К. : Ліра-К, 2014. – 436 с.
9. Мороз В. Організація виробництва : [навч. посібник] / В. Мороз, А. Тельнов. – К. : Ліра-К, 2015. – 256 с.
10. Кривов'язюк І. Економічна діагностика : [навч. посібник] / І. Кривов'язюк. – К. : Ліра-К, 2013. – 450 с.
11. Чорна І. Ефективність використання основних виробничих фондів та розроблення пропозицій щодо її поліпшення / І. Чорна // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2009. – № 2. – С. 212–216.